

Telefonutviklingen i og omkring Tønsberg 1885 – 1895

Del 2

Del 1. omhandlet «Da telefonen kom til Tønsberg» 1883 – 1885.

17 medlemmer/telefonabonnenter var tilkoplede telefonsentralen/sentralbordet i Tønsberg i 1885.

På taket av basarbygget var det montert et tårn for å fordele alle telefontrådene videre ut i abonnentene i Tønsberg og linjene ut til utenbys talestasjoner og undersentraler.

Skiltteksten på basarbygget viser at det i basarbygget var både Rikstelefon - Telegrafstasjon og manuelt sentralbord for byens abonnenter.

Annonsekiosken/Dragekiosken som ble satt opp på Torget 1895.

Veggene var inndelt i ruter hvor det etter en liten avgift til understøttelsesforeningen kunne henges opp annonser.

Kiosken var utstyrt med ur, barometer m.m. Basert på diverse dokumentasjon er det all grunn til å tro at det også var telefon i kiosken med datidens benevnelse «Talestasjon» tilkoplede telefonsentralen bak. Det er også dokumentasjon på at Annonsekiosken på et (trolig senere) tidspunkt fungerte som aviskiosk hvor frk. C. Kjørboe solgte aviser.

Forhistorie

Forut for utviklingen av telefonen i Norge var etableringen av Telegrafene og Telegrafstasjonene administrert av Telegrafvesenet ledet av Telegrafdirektøren.

Fra oppstart i 1855 til 1870 ble alle Norges byer og ladesteder

(steder hvor varer og trelast ble lagt opp for utskipping) forbundet via telegrafnettet.

I 1905 var det bygd ut 20.000 km med telegrafledninger og etablert ca. 850 telegrafstasjoner i Norge.

Erfaringer fra denne utbyggingen, telegrafstasjonene og stolpekursene var et godt grunnlag for utbyggingen av telefonen fra 1880.

Telegraf og telefontjenesten ble stadig mer integrert både ved samlokalisering og utstrakt bruk av telegram og budtjenester. Et påkrevet behov for lønnsomhet medførte diskusjoner og forhandlinger mellom de ulike Telefonforeningene og Telegrafstasjonene om takster, kostnader, inntektsfordeling og rutiner.

Kortversjon

Telefonens utbredelse startet i grove trekk ved at byene opprettet sine Telefonforeninger som fikk konsesjon til å etablere og drive telefonanlegg i byen, og i en begrenset avstand fra bygrensen. Tønsberg Telefonforening hadde konsesjon til å kunne tilkople abonnenter som lå innen 11 km fra bygrensen. Telefonanleggene ble opprettet ved å etablere manuelle sentralbord med linje (en jerntråd) ut til foreningens medlemmer (abonnenter).

Etter hvert som interessen for telefon tiltok ble det opprettet lokale talestasjoner i byen og på tettsteder som lå innenfor konsesjonsområde. Talestasjonene var til felles bruk og ble å regne for datidens telefonkiosk. Når det omsider oppsto behov for privattelefoner på et lokalt tettsted ble det opprettet en lokal Telefonforening med tilhørende konsesjon for etablering av manuelt sentralbord med linjer til foreningens medlemmer.

Etter hvert som antall abonnenter i byen og lokale tettsteder økte oppsto behovet for å kunne telefonere mellom de nærmeste omkringliggende byer og deres omkringliggende lokale tettsteder.

Dette ble løst ved at de ulike Telefonforeningene samarbeidet om etablering av linjer mellom byene.

Neste skritt i utviklingen var at det ble opprettet rikslinjer til Kristiania som da åpnet muligheten til å telefonere via interurbane linjer (rikslinjer og forløper til rikstelefon) til alle deler av landet som hadde etablert sine telefonanlegg.

Langversjon/Detaljversjon

Elektrisk Bureau, Telefonforeningen og abonnentene regnet med at når telefonanlegget i Tønsberg først var etablert ville tilstrømningen av abonnenter komme nærmest av seg selv. Da dette ikke på noen måte skjedde måtte Handelsforeningen drøfte hva som kunne gjøres for å oppnå videre og raskere utbredelse av telefonen. Det skjedde lite eller ingenting på over ett år, og slik kunne det ikke fortsette. Nå måtte Telefonforeningen selv overta anlegget og driften, men utfordringen var at foreningen ikke hadde penger til å innløse anlegget. Utfordringen ble også å finne kyndig hjelp til å drive anlegget og utføre nødvendig linjearbeid. Hågensen fra Larvik var den kyndige mannen som ble tilsatt med ansvar for Vestfold og sannsynligvis også deler av Skien.

24. april 1885 ble det enighet i Telefonforeningen om å innløse telefonanlegget for kr. 1270,

linjen til Jersøy (Jarlsøy) for kr. 530 og å bygge telefonlinje til Kjøpmannskjær for kr. 1100.

Pengene skulle lånes i Tønsbergs Privatbank og nedbetales via driftsoverskuddet.

Det var den gang ingen videre tanker eller planer om å etablere telefonlinjer mot andre omliggende Telefonforeninger og deres manuelle telefonsentraler.

30. april 1885 overtok Telefonforeningen telefonanlegget med alt ansvar og alle forpliktelser.

I løpet av 1 mnd. økte antall abonnenter raskt til 53 og nytt sentralbord med inntil 75 abonnenter ble bestilt.

Sentralrommet i basarbygget ble oppgradert med nye gardiner og vedkasse til en samlet sum på kr. 4.80.

Telefonistinnen måtte ha hjelp og en assistentinde ble tilsatt. Noen timers åpningstid på søn- og helligdager ble diskutert, men ikke realisert før som en prøveordning i 1889.

Juni 1885 ble det etablert talestasjon (datidens telefonkiosk) på Jersøy. Senere i 1888 ble Jersøy etablert som undersentral til Tønsberg. I første omgang var bare 2 abonnenter tilkoplede Jersøy sentralen.

Linjen til Kjøpmannskjær ble etablert og byen hadde da fått telefonforbindelse til sine to uhavner (egnede havner og ankringsplasser) og vinteropplagssteder for fartøyene.

1886 ønsket Telefonforeningen å etablere Talestasjon på telegrafstasjonen i Åsgårdstrand og på Vallø, men denne saken måtte helt opp til stortinget for godkjenning.

Konsesjonen ble i 1888 fornyet for 5 år frem til 1893 og Telefonforeningen fikk adgang til å opprette forbindelser mellom Tønsberg sentralen og Nøtterøy, Sem, Stokke, Våle, Ramnes, Andebu prestegjeld og deler av Sandar og Borre prestegjeld.

1887 ble Vallølinjen overtatt fra telegrafene og det ble opprettet undersentral på Vallø.

1888 ble det etablert talestasjon på Nøtterøy.

1889 ble det etablert talestasjon i Åsgårdstrand. Åsgårdstrand fikk ikke sin egen Telefonforening før i 1918.

Fra 1886 økte arbeidsmengden for Hågensen som til slutt i 1888 var så sliten at han måtte ha hjelp. En annen kyndig person Gustav Madsen ble da tilsatt som tilsynsmann.

1889 behandlet Telefonforeningen saken om 2 timers åpningstid på søn- helligdager og vedtok en prøveordning med åpningstid fra kl. 13-15.

Høsten 1889 var det 74 abonnenter på Tønsberg sentralen. Selv om det innen rimelighetens grenser, og mot en særavgift, var mulig å få budsendt folk i område omkring talestasjonene oppsto det ønske om å få egne privattelefoner.

For å imøtekomme ønske om egen privattelefon ble Talestasjonene gradvis omgjort til betjente undersentraler.

Teknisk sett hadde telefonen hatt en teknisk utvikling noe som åpnet mulighet for, og tanker om, forbindelser til nabobyene Sandefjord og Horten. Da nabobyene også hadde sine telefonforeninger og abonnentnett ville en sammenkopling være til gjensidig fordel for bl.a. forretningslivet.

Tønsberg Telefonforening forberedte saken i 1890 og da var tiden inne til å gjøre skriftlige avtaler.

Telegrafdirektøren mente at sammenkopling kunne tillates mot en årlig statsavgift på kr.170 for strekningen Horten – Tønsberg, kr. 30 for strekningen Horten - Sandefjord og kr. 220 for strekningen Tønsberg – Sandefjord.

Det ble raskt enighet med Sandefjord om at Tønsberg skulle bygge og betale linjer og statsavgiften, men det ble ingen enighet med Horten.

Dersom det ikke ble enighet med Horten skulle etablering av talestasjon på Kirkebakken/Tjøme og i Melsomvik vurderes.

Våren 1890 ble siste delen av banklånet betalt og det var fortsatt noe penger i kassen.

10. september 1891 ble det gitt konsesjon på Sandefjordlinjen. Allerede 25. september ble telefonen til Sandefjord åpnet for publikum. Det ble umiddelbart en stor økning i abonnentmassen i Tønsberg og nytt sentralbord ble bestilt. Rommet som telefonistinnen hadde disponert privat i basarbygget måtte nå tas i bruk til det nye sentralbordet.

Josefine og Laurine på sentralen i Melsomvik engang i 90-årene. Sentralbordet har 50 pluggere. Josefine Andersen var bestyrer den første tiden sentralen eksisterte, senere overtok datteren Laurine jobben som bestyrer.

Sentralen med 50 klaffer, 50 pluggere og kopleingssnorer henger på veggen bak damene.

Det var vanlig å montere sentralene i privatboligen til de som bestyrte sentralene.

1892 ble det gitt klarsignal til å etablere talestasjon på Kirkebakken/Tjøme og i Melsomvik. Det ble mye skriverier om Tjømelinjen da telegrafstasjonen der gikk med tap selv om lokalbefolkningen bidro med lokale, lys, brensel og budtjeneste. 1. oktober 1892 ble linjen til Tjøme talestasjon åpnet for trafikk.

Tidligere i 1892 var det bygget en egen telefonlinje fra Tønsberg til skipsreder Rød på Tjøme.

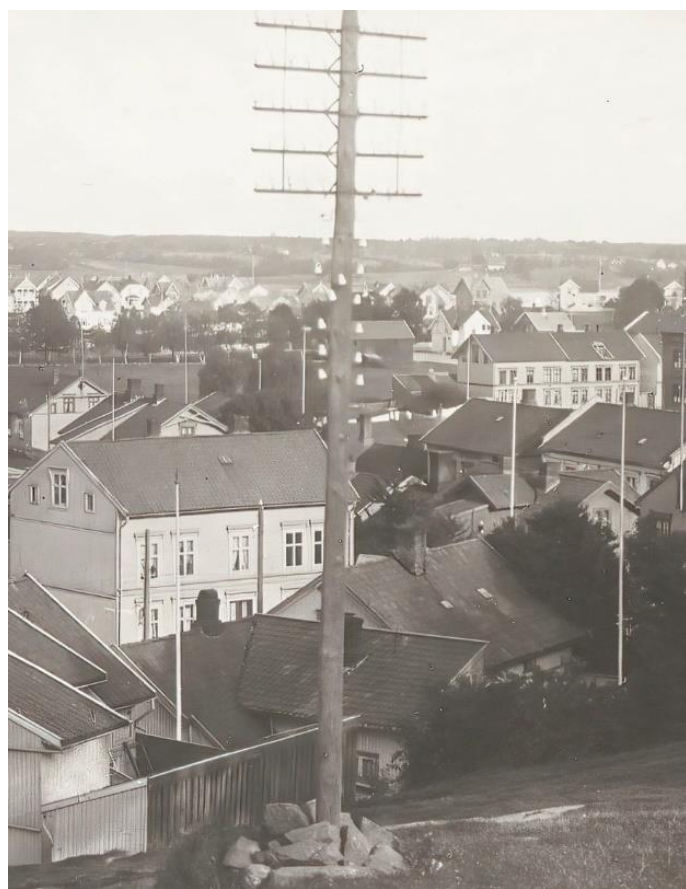
1898 ble Tjøme Telefonforening etablert med formål å få egen undersentral på Tjøme.

1892 ble også linjen til Melsomvik talestasjon åpnet noe som senere resulterte i videre telefonlinje opp til Stokke talestasjon. På denne tiden var Melsomvik i ferd med å miste sin status som bygdas sentrum da banken flyttet til Stokke og butikker og ysteri ble etablert på Stokke.

Sem fikk også sin talestasjon i 1892, og ble allerede i 1893 oppgradert til undersentral med plass til inntil 5 abonnenter hvorav 3 ble tilkøpet. De 3 var Fabrikkeier Jansen på Tønnefabrikken, Brukseier Bjerknes på Hesby bruk og Landbruksskolen på Fossnes. Sem Telefonforening ble opprettet så sent som i 1917.

Fra Sandefjord var det videre linje til Larvik. Det ble forhandlinger om kostnader og takster og etter kort tid enighet om samarbeid. Våren 1893 kunne abonnenter i Tønsberg ekspederes via Larvik til abonnenter i Nevlunghavn, Helgeroa, Sundvold, Porsgrunn, Skien, Langesund, Kvelle, Hedrum, Eidet, Svarstad, Hemb, Tuft, Vines, Evju, Kongsberg og Drammen, Holmestrand, Horten og Op i Valdres. Telemarksnettet tilkom kort tid senere. (Larvik Telefonforening hadde tydeligvis et godt utbygd linjenett)

Samarbeidet mellom byer og bygder førte til konferanser om ekspedisjonstid. Høsten 1892 var ekspedisjonstiden i Tønsberg kl. 8-20 og på søn- og helligdager kl. 13-15. Horten telefonsentral ble døgnåpen i 1893 for å ivareta trafikken på Kristiania-linjen som da ble tatt i bruk. Telefonforeningen i Horten ønsket fortsatt ingen forbindelse mot Tønsberg. Konsekvensene var at Kristiania-samtalene måtte ekspederes den lange vegen fra Horten via Larvik for å komme til Tønsberg. Dette medførte en komplisert og unødvendig ekspedering bare fordi det manglet en kort linjestubb fra Kjær til Horten.

Telefonstolpe med isolatorer på Haugar i Tønsberg.

Eksempel på en ganske primitiv stolpekurs langs landeveien. De første telefonlinjene ble bygget med bare en jerntråd til hver abonnent. Da kvaliteten ved bruk av enkeltlinje var dårlig ble disse senere ombygd til to tråder av bronse.

Høsten 1893 avviste Telefonforeningen å etterkomme ønsket fra Ramnes om å tilkople seg talestasjonen på Fossnes. Senere kom det forespørsel fra Andebu om å tilkople seg til sentralen på Sem. Løsningen ble at Andebu fikk konsesjon til å tilkople seg direkte til hovedsentralen i Tønsberg ved selv å vedlikeholde denne telefonlinjen.

1895 ble det dannet Telefonforening i Ramnes, og det ble gitt konsesjon. Ramnes fikk forbindelse med Tønsberg, Andebu, Holmestrand, og Horten.

Tønsbergs konsesjon utløp juni 1893 og det ble noe forsinket søkt om fornyelse. Den nye konsesjonen ble bare gitt for 2 nye år frem til oktober 1895. Forklaringen var at fra 1.1.1895 skulle alle landets telefonanlegg overtas og drives av staten. Innstillingen skapte straks sterk uro i de private selskaper og telefonforeninger og det ble nødvendig å snakke sammen om dette.

21. april 1894 ble det første telefonforening-landsmøte avholdt i Kristiania. Her blåste det en sterk vind mot all statstelefon og statsdrift av langlinjer. Telefonen hadde nå utviklet seg til å bli en landssak, selv om det ikke forelå en landsplan for videre utvikling av telefonnettet.

Bystyret i Tønsberg fant det derimot ønskelig å få en felles ledelse for videre styring av telefonnettet i Norge. 1895 forelå kgl. Proposisjon om statsdrift av de interurbane linjene (linjer mellom byene), men fortsatt privatdrift av de lokale nettene.

Tønsberg Telefonforening var utålmodige og ville få på plass en rikslinje fra Kristiania til Tønsberg og videre sørover i Vestfold. Sandefjord og Larvik var av samme oppfatning da de ikke kunne fortsette med en telefonrundreise via mange sentraler for å komme til/fra Kristiania. Telegrafdirektøren listet opp en rekke tekniske og økonomiske krav til etablering av Kristiania-linjen. Tønsberg sto tilslutt alene om å kunne gjennomføre etablering av Kristiania-linjen. Tatt i betraktning de strenge kravene fra Telegrafdirektøren ble det imidlertid valgt å vente på statlig utbygging av linjen.

Høsten 1895 var det godt håp om å få rikslinje til Kristiania i løpet av 1896. Nå gjaldt det å gjøre seg klar til å ta imot den nye rikslinjen som nå skulle bygges med dobbeltråder i bronse. (tidligere var linjene bygget med enkeltråder av jern). Nytt sentralbord utstyrt for dobbeltlinjer ble anskaffet til Tønsberg sentralen. De gamle bordene ble flyttet ut til talestasjonene som nå hadde utviklet seg til undersentraler under Tønsberg. Det lokale luftnettet i Tønsberg ble oppgradert fra 1 tråd til 2 tråder for å bedre samtalekvaliteten.

Ved utgangen av 1895 hadde Tønsberg Telefonforening 162 abonnenter. Utenom hovedsentralen var det 8 talestasjoner. Ledningsantallet var 192 og deres samlede lengde var 208 km.

Årskontingenten var fortsatt kr. 40. Anleggets verdi ble beregnet til kr 18.000.

Noe senere hadde undersentralene følgende antall abonnenter:

Åsgårdstrand 4, Aldershvile 2, Vallø 3, Sem 10, Melsomvik 13, Nøtterøy 3, Kjøpmannskjær 1 og Tjøme 3.

Kilder:

Tønsbergs Telefonforening 1883-1933

Nasjonalbiblioteket søkbare kilder i bøker og aviser
Facebook

Willy Eide april 2023